

“ANDOLSUN Kİ O,
RABBİNİN
EN BÜYÜK
ÂYETLERİNDEN
BİR KISMINI
GÖRMÜŞTÜR.”
(en-Necm : 19)

MİRAC'DA RESÛL-İ EKREM (S.A.V.) ALLAH'I GÖRDÜ MÜ ?

Lütfi ŞENTÜRK

Diyânet İşleri Başkan Yardımcısı

Akıllara durgunluk veren ve tabiat kanunları ile açıklanması mümkün olmayan Mi'râc, peygamberler arasında ancak kâinatın efendisi en son peygamber Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem'e nasib olmuştur. Bu olay esnasında peygamberimiz pek çok İlâhî âyetler görmüştür. ki, sahih hadislerde bunlara işâret buyurulmuştur. Esasen Kur'ân-ı Kerîm'de onun Mi'râc sebebi açıklanırken: “... Kendisine bir kısım âyetlerimizi göstermek için...” buyurulmuştur. Ancak Allâh'ı görüp görmediği hususu İslâm alimleri arasında ihtilaf konusudur. Bu husus ile ilgili görüşlere ve bu görüşlerin dayandığı delillere yer vermeden önce Allâh'ı görmenin caiz olup olmadığını kısaca gözden geçirelim.

ALLÂH'I GÖRMEK CAİZ MİDİR?

Evet, Allâh'ı görmek aklen caiz ve naklen sabittir.¹ Aklen caiz olmasından maksad, görülmesinin imkansız olduğuna delil bulunmamasıdır. Çünkü Allâh'ın görülemediğini söyleyenler bunun imkansız olduğuna dair bir delil getirememişlerdir.

Şerhu'l-Mevâkif'de, Allah'ın görülebileceğine dair şöyle denilmektedir: Biz arezleri ve cevherleri görüyoruz. O halde, arez ile cevher arasında müşterek bir unsurdur. Cevher ile arezin görülmesinde müşterek olan illet ya 'vücud' ya da "hudus" tur. Çünkü

(1) Metnü'l-Akaid li'l-İmam Ömer en-Neseî.

DIYANET
DERGİSİ
CİLT: XVII
SAYI: 3

MAYIS
HAZİRAN
1978

cevher ile arez arasında bunlardan başka müşterek bir illet düşünülemez. Bunlardan "Hudus" illet olmaz, çünkü "hudus", üzerinden "yokluk" geçen bir "var" dır. "Yok" olan illet olamaz. Ohalde cevher ile arez arasında müşterek olan illet "varlık"tır. "Varlık" hem cevher ile arez ve hem de "Vacip" arasında müşterek bir illettir. Neticede cevher ile arez var oldukları için görülüyorlar; Allah da var olduğuna göre O da görülebilir.²

Kur'ân-ı Kerîm'de de Allâh'ın görülebileceğini gösteren âyetler vardır. Nitekim:

"Mûsa: "Ey Rabbim, bana kendini göster, sana bakayım." dedi. Allah: "Sen beni göremiyeceksin, ama dağa bak, eğer o yerinde kalırsa, sen de beni göreceksin." buyurdu."³ buyurulmuştur. Bu Ayet-i Kerîme Allâh'ı görmenin mümkün olduğuna iki şekilde delâlet etmektedir:

1 — Mûsâ aleyhi's-selâm Allâh'ı görmek istemiştir. Eğer Allâh'ın görülmesi mümkün olmasaydı o, bunu istemiyecikti. Çünkü Mûsâ aleyhi's-selâm Allâh'ı görmenin mümkün olduğunu ya biliyor veya da bilmiyordu. Şayet Allâh'ın görülemeyeceğini ve bunun mümteni olduğunu biliyor idiyse muhal olan bir şeyi talep etmiyecikti; bilmiyor idiyse, Allah hakkında bilinmesi caiz ve mümteni olanları bilmeyen bir kimse peygamber olamaz. Mûsâ aleyhi's-selâmın peygamber olduğu kesin olduğuna göre mümkün olan bir istekte bulunmuştur, sonucuna varırız.

2 — Allahu Teâlâ, yüce zatının görülmesini dağın yerinde kalmasına talik etmiştir. Dağın yerinde kalması ise nefsinde mümkün olan bir şeydir mümkün olan şeye talik edilen şey de mümkündür. Ohalde Allâh'ın görülmesi de mümkündür.⁴

Ayrıca mü'minlerin kıyâmet günü Allâh'ı göreceklerine dair

âyetler ve sahih hadisler vardır.

Ayetler:

"O gün bir takım yüzler Rablerine bakıp parlayacaktır."⁵,

"Hayır; doğrusu onlar o gün Rablerinden (Rablerine bakmaktan) yoksun kalacaklardır."⁶

Ayrıca:

"İyi davrananlara daima daha iyisi ve üstünü verilir."⁷ Âyet-i Kerîme'sindeki "Ziyâde" yi, Enes, Ubeyy İbn Ka'b ve Kâ'b b. Ucre - Allah hepsinden razı olsun-nin rivâyetlerine nazaran Resûl-i Ekrem, Rabbimize bakmakla tefsir etmişlerdir.⁸

Resûl-i Ekrem Efendimiz de bir hadislerinde:

= Bedir halinde ayı nasıl görüyor-sanız Rabbimizi da öyle göreceksiniz."⁹ buyurmuştur. Ayrıca bu hususta icma'da vardır.

Allahu Teâlâ'yi görmeyi Mütezile ile Havaric inkar etmişlerdir.¹⁰ Bunlar yaradani yaratığa ö-

(2) Şerhu'l-Mevakıf, İstanbul 1292, c. 2, s. 368.

(3) el-A'raf : 143

(4) Şerhu'l-Mevakıf, c. 2, s. 368

(5) el-Kiyâme : 23

(6) el-Mutaffifin : 15

(7) Yunus : 26

(8) Tefsir İbn Kesir, Mısır, c. 2, s. 414

(9) Sahihu'l-Buhâri, Kitabu's-salât, Babu fazlı selâti'l-asr; Sahih-i Müslim, Mısır, 1374 (M. 1955), c. 1, s. 439; Sünen Ebû Dâvûd, 4/233 (Hadis No: 4729); Sünen İbn Mâce, 1/63 (Hadis No: 177).

Bu hadisi, içlerinde Ebû Bekr, Ali, Muâz b. Cebel, İbn Mesûd, Ebû Mûsâ el-Eş'ari, İbn Abbâs, İbn Ömer, Huzeyfe, Ebû Umâme, Cabir b. Abdullâh, Enes, Ammar, Zeyd b. Sâbit, Ubâde b. es-Sâmit - radiyallahu anhum - bulunan yirmi kişi rivâyet etmişlerdir. (Umdetü'l-Karî, c. 5, s. 43)

(10) Allah'ı görmeyi Mütezile, Havaric ve bazı Murcic inkar etmiş ve bunun mümkün olmadığına şu delilleri göstermişlerdir:

1 —

"Gözler onu idrak edemez, O, bütün gözleri idrak eder." (el-En'am: 103) Bu âyette Allah'ın gözle

zellikle maddî varlıklara benzetmekten sakınmakta aşırılık gösteriyorlar. Bu husustaki nasların mütevatir olanlarını te'vil, olmayanlarını inkar ediyor ve Ehl-i Sünnet'e: "Siz Allah'ı bize benzetiyorsunuz" diye hucum ediyorlar. Oysa Ehl-i Sünnet içinde Allahu Teâlâ'yı maddî varlıklara benzeten yoktur. Sadece onlar bu konuda vârid olan nasları zahiri manaları üzere bırakmaktadırlar. Bir delil ancak aklen muhal olduğu zaman te'vil edilir. Aklen mustehil olmadığı zaman o delili zahiri mânâsı üzerine bırakmak gerekir. İşte Ehl-i Sünnetin yaptığı bundan başka bir şey de-

ğildir. Yoksa onların sandıkları gibi Ehl-i Sünnetten Allah, süflî âlem görülür gibi görülür, diyen yoktur. Bu husustaki nasları tevil ve inkara mahal yoktur. "Gözlerin görmesi" dediğimiz, gerçekte gözün değil, ruhun işi değil midir. Eşyayı gerçekte gören benim. Göz, gözlük, dürbün gibi maddî şeyleri göstermeye yarayan bir aletten başka bir şey değildir. Göz ile görünmeyen eşyanın bir kısmını mikroskop ve benzeri aletlerle görebiliyoruz. Demekki gözümüz bazı şartların gerçekleşmesi yahut bazı engellerin bertaraf edilmesi sayesinde normal durumlarda göremediğimiz

MİRAC'DA
RESÛL-İ EKREM
(S.A.S.)
ALLAH'I
GÖRDÜ MÜ

görülemeyeceğine dair sarahat vardır.

2 —

= De ki: "Bize uymayacaksınız." (el-Feth: 15) ayetinin delâletiyle

i. = Beni göremeyeceksin." (el-A'raf: 143) ayetindeki (len) harfi te'bid içindir, yani ben hiçbir zaman görülemeyeceksin, demektir. Mûsâ aleyhi's-selâm hakkında Allah'ı görmemek sabit olunca, başkaları hakkında da sabit olur.

3 —

"Allah bir insanla ancak vahiy sûretiyle veya perde arkasından konuşur, yahut bir elçi gönderir..." (Sûrâ: 51) Bu âyet, Allah'ın kendisi ile konuştuğu kimse'nin O'nu görmemesine delâlet etmekte. Konuşmada rûyet sabit olmayınca, konuşmada bizzarûre sabit olur.

4 — Eğer Allah görülebilseydi, biz O'nu görecektik. göremediğimize göre, görülmesi mümkün değildir.

= İşte Allah'ı görmeyi inkar edenlerin dayandıkları deliller bunlardır.

Ehl-i Sünnet bu itirazlara şu cevapları vermiştir:

"Onu gözler ihata edemez, ama gözleri ihata eder." Âyet-i Kerimesinde:

1 — Âyetteki lâm harfinin istig'rak değil, ah'd için olması muhtemeldir. Bu takdirde bazı gözlerin göremeyeceğini ifade eder, ki, onlar da kafirlerdir.

2 — Ayetteki nefyin istig'rak için olması muhtemeldir. Bu takdirde umum-u değil, selb-i umum ifade eder. Yani Allah'ı herkes değil, bazı kimseler görebileceklerdir, demek olur.

3 — Âyet-i Kerime'de Allahu Teâlâ'nın hiçbir zaman ve hiçbir halde görülemediğine delâlet yoktur. Binaenaleyh, cennette görülebilir.

4 — Âyetteki "İdrak"dan murad, ihata sûretiyle görmektir. İhatalı sûrette görmenin caiz olmaması, mutlak sûrette görmemeyi istilzam etmez.

İkinci delil olarak gösterdikleri âyetteki (Len) edâtının, söyledikleri gibi nefy-i müebbed için değil belki (

= Onu as-

la dilemeyeceklerdi." (el-Bakara: 95) Âyet-i Kerime'sinin delâletiyle mütekke'd içindir. Bu takdirde âyet mü'minlerin ahirette Allah'ı göremeyeceklerini ifade etmez.

Üçüncü delil olarak gösterdikleri âyete gelince; vahiy, sur'atle işitilen bir sözdür. Bunda konuşanın, dinleyen nazarında perde arkasında olmasına veya olmamasına dair bir delâlet yoktur. Mutlaka Allah'ı görme anında söz söylemiş olmak lâzım gelmez. Konuşmaksızın O'nu görmek mümkündür.

Dördüncü delilleri de yerinde değildir. Allah'ın görülmemiş olmasından, görülmesinin caiz olmaması lâzım gelmez. (Ümdetü'l-Karî, c. 5, s. 43)

DIYANET
DERGİSİ
CİLT: XVII
SAYI: 3

MAYIS
HAZİRAN
1978

135

eşyayı bize gösterebiliyor. Buna kıyasla "görmek" dediğimiz özel idrâkın, nefsimizin şartlarının husulünde bugün görülmeyen şeylerin bazısının görülür hale gelmesine ne mani vardır? diyebiliriz. Birdef'a ahiret âlemine hakim olan kevnî ve baka kanunları, bu bildiğimiz kanunlara hiç de benzemez. Ölüm ve yokluk denilen manâ kendisinden kalkan bir âlem, buraya hiç benzer mi? Burada nice şeylerin görülmesine perde olan maddî şartlar orada perde olmayabilir. İçinde bulunduğumuz maddî âlemde bile nefsin terbiyesini ve olgunlaşmasını başaran bir çok fazilet sahiblerinin gözlerinden perde ve hicab sıyrılarak herkesin gözüne gözükmeyen şeyleri görmeleri, hattâ maddî olmayan melekleri ve cinleri müşahede etmeleri kendilerine müyesser olmuştur. Oysa aynı göze ve yaratılışa sahip olan diğer insanlar bu mazhariyete erememişlerdir.

Öbür âlemde de ya dünyada iken olgunlaşmış, ya da dirilmekle veyahut bir süre devam eden cehennem azabı ile arınmış mü'minlerin hiç de bugünkü şartlara benzemeyen şartlar içinde mahşer yerinde ve cennette Allahu Teâ.â'yı görme büyük nimetine ermelerine, cehennemlilerin de görmelerine engel şartlarla hicab ve hüsrân içinde kalmalarına aklî bir engel yoktur.

Bütün bunlar, yüce Mevlânın görülmesinin aklen mümkün ve naklen sabit olduğunu göstermektedir.

RESÛL-İ EKREM MİRAC'DA ALLAH'I GÖRDÜ MÜ

Şimdi asıl konuya dönerek peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem'in Mir'âc'da Allâh'ı görüp görmediği hususunu inceleyelim.

Mir'âc olayına ışık tutan âyetlerde Resûl-i Ekrem'in Allâh'ı gördüğüne dair sarîh bir şey yoktur.

Bu büyük olayın bazı safhalarını açıklayan âyetler Ashâb tarafından değişik şekillerde yorumlanmıştır. Kısa da olsa bu görüşlerin bazısına işâret etmekte fayda vardır.

Mesrûk'dan rivâyete göre şöyle demiştir: Hz. Aişe radiyallahu anha'ya sordum:

= **Sonra yaklaşmış ve inmiştir. Araları iki yay aralığı kadar belki de daha yakın oldu. Allah o anda kuluna vahyedeceğini etti.** (en-Necm: 8-10) âyetleri de hakkındadır? dedim. O:

— Bu, ancak Cibrîl —aleyhi's-selâm— dır. Cibrîl ona erkekler sûretinde gelirdi. Bu def'asında ise asıl kendi sûreti olan şekilde gelmiş ve semanın ufkunu kaplamıştır, dedi.¹¹

Ebû Hureyre radiyallahu anha: **"Yemin olsun ki, onu diğer bir iniş de de gördüm.** (en-Necm: 13) Âyet-i Kerîme'si hakkında: "O, Cibrîl'i gördü." demiştir.¹² Ekseri âlemlerin görüşü de budur. Bu tefsirlere Ashâb'dan muhalif olan bilinememektedir.¹³

Kadı İyad (476-544) de selef ile halefin bu hususta ihtilaf ettiğini kaydediyor.¹⁴

Hz. Aişe ve taraftarları Resûl-i Ekrem Efendimizin Mir'âc'da Allâh'ı gözleri ile uyank halde gördüğünü inkar ederken, İbn Abbas (r.a.) ve taraftarları da bunun aksini savunarak, Allâh'ı gördüğünü söylemektedirler.

Mesrûk'un rivâyetinde şöyle demiştir: Aişe radiyallahu anha'ya:

— Vâlîde, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem Rabbini gördü mü? dedim. O:

— Söylediğin sözden tüylerim diken diken oldu. Nerdesin, (Nasıl oluyor da bunu bilmiyor-

(11) Sahih-i Müslim, 1/161

(12) Sahih-i Müslim, 1/158

(13) Tefsir İbn Kesir, c. 3, s. 3

(14) Şerhu'l-İmam en-Nevevi, c. 1, s. 249.

sun) Üç şey vardır ki, onları her kim sana söylerse yalan söylemiş olur:

1 — Herkim Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem Rabbini gördü derse, yalan söylemiş olur, dedi ve sonra:

— “Onu gözler idrâk edemez. O ise bütün gözleri idrak eder. O, gerçek lutuf sahibidir. Her şeyden de haberdardır.” (el-En’am: 103);

— “(Ya) bir vahiy ile (ya) bir perde arkasından, yahut bir elçi gönderip de kendi izniyle dileyecğini vahyetmesi olmadıkça, Allah’ın hiçbir beşere söz söylemesi vâki olmamıştır.” (Şûrâ: 51) âyetlerini okudu.

2 — Sana her kim yarın ne olacağını bildiğini söylerse yalan söylemiş olur, dedi ve:

— “Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilemez.” (Lokman: 34) âyetini okudu.

3 — Her kim sana Resûl-i Ekrem’in bir şeyi sakladığını söylerse yalan söylemiş olur, dedi ve sonra:

— “Ey peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer yapmazsan, Allah’ın risâletini tebliğ ve ifa etmemiş olursun.” (el-Mâide: 67) âyetini okudu. (Hz. Aîşe devamla:) Fakat Resûl-i Ekrem Cibrâil aleyhi’s-selâm’ı, kendi sûretinde iki defa gördü, dedi.”¹⁵

(15) Sahihu'l-Buhârî, Mısır 1312, c. 6, s. 140-141; Sahih-i Müslim, c. 1, s. 159; Sünen et-Tirmizî, Mısır 1955 (H. 1358), c. 5, s. 394-395

Yalnız Müslim ile Tirmizî’nin rivâyetleri biraz daha değişiktir. Müslim’in rivâyeti şöyledi:

Mesrûk şöyle demiştir: Hz. Aîşe’nin yanında dayanmış oturdum. Bana şöyle dedi:

— Ey Ebâ Aîşe, üç şey vardır ki, her ki monlardan birini söylerse Allah’ın Resûlüne büyük iftira etmiş olur, dedi. Ben:

— Onlar nelerdir? dedim. Hz. Aîşe:

— Herkim Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem’in Rabbini gördüğünü söylerse Allah’ın Resulü-

ne büyük iftira etmiş olur, dedi. Ben dayanmış iken hemen oturdum ve:

— Ey mü’minlerin annesi, bana izin ver, acele etme, Allahu Teâlâ:

“And olsun ki peygamber onu apaçık ufukta gördü.” (et-Tekvir: 23), “And olsun ki onu başka bir inişte de gördü.” (en-Necm: 13) buyurmadı mı dedim. Hz. Aîşe:

— Bu ümmetten bu konuyu Resûl-i Ekrem’e ilk soran benim. Resûl-i Ekrem:

“O, ancak Cibril’dir. Ben onu şu iki def’adan başka yaratıldığı şekilde görmedim. Onu, gökten inerken vücudunun büyüklüğü yer ile gök arasını kaplamış olarak gördüm.” buyurdular. (Hz. Aîşe devamla:)

— Hem sen Allah’ın kendisi hakkında:

“Onu gözler idrak edemez, ama O, gözleri idrak eder. O, lutuf sahibidir, herşeyden haberdardır.” (el-En’am: 103); “Allah bir insanla ancak vahiy sûretiyle veya perde arkasından konuşur, yahut bir elçi gönderir; izniyle dilediğini vahyeder. Doğrusu O, yücedir, Hakim’dir.” (Şûrâ: 51)

— Her kim Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Allah’ın kitabından bir şey gizledi derse, Allah’ın Resûlüne büyük iftira etmiş olur. Oysa Allah:

— “Ey Peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et, eğer onu yapmazsan O’nun elçiliğini yapmamış olursun. (el-Mâide: 67) buyurmaktadır.

Herkim kendinin yarın olacak şeyleri haber verdiği söylerse, muhakkak Allah’a en büyük iftirada bulunmuştur. Oysa Allah:

— “De ki: “Göklerde ve yerde gaybi Allah’atan başka bilen yoktur.” (en-Neml: 65) buyurmaktadır.” (Sahih-i Müslim, c. 1, s. 159)

— Hz. Aîşe Resûl-i Ekrem Efendimizin Allahu Teâlâ’yi görmediğini, peygamberimizden rivâyet etmiş olduğu bir hadisle söylemiş değildir. Bu hususta Hz. Aîşe’nin bildiği bir Hadis-i Şerif olsaydı mutlaka onu naklederdi. Onun:

“Onu gözler idrak edemez.” meâlindeki Âyet-i Kerîme ile Allahu Teâlâ’nın görülemediğine delil çekmiş olmasına şu cevap verilebilir: İdrâk, ihatadır, Allahu Teâlâ ise ihata olunamaz. İha-

MİRAC’DA
RESÛL-İ EKREM
(S.A.S.)
ALLAH’I
GÖRDÜ MÜ

DIYANET
DERGİSİ
CİLT: XVII
SAYI: 3

MAYIS
HAZİRAN
1978

İbn Mesûd radiyallahu anh de Hz. Aîşe radiyallahu anha'nın görüşündedir.¹⁶

Ebû Zer radiyallahu anh da şöyle diyor: Resûl-i Ekrem'e sordum:

— Rabbini gördün mü? dedim. Resûl-i Ekrem:

— **O bir nur, O'nu nasıl görüyüm, buyurdu.**¹⁷

Abdullah b. Şakîk radiyallahu anh de şöyle demiştir: Ebû Zer radiyallahu anh'e:

— Resûlullah'ı görsem ona soracaktım, dedim. Ebû Zer:

— Ona ne soracaktın? dedi. Ben:

— Rabbini gördün mü diye soracaktım, dedim. Ebû Zer:

— Ben sordum: **"Bir nur gördüm."** buyurdu. dedi.¹⁸

Ahmed'in rivâyetinde de Resûl-i Ekrem: **"Bir nur gördüm."** buyurmuştur.¹⁹

Hz. Aîşe ve onunla birlikte Ashâb'tan bazılarının, Peygamberimizin Allah'ı gördüğünü inkar etmelerine karşılık İbn Abbas (r.a.) ve onunla birlikte diğer Sahâbîlerle bazı İslâm büyükleri Mî'râc'da Allah'ı gördüğünü söylemişlerdir.

İkrime'den rivâyete göre, şöyle demiştir: İbn Abbas radiyallahu anh:

— Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem Rabbini gördü, dedi. Ben:

— **"Gözler onu idrak edemez."** buyurulmuyor mu? dedim. İbn Abbâs:

Allah, nûr-i hakiki ile tecelli ettiği zaman öyledir, diye cevap verdi.²⁰

Yine İbn Abbâs radiyallahu anh: "İbrahim'in halilulah —Allah'

ın dostu— olmasına, Mûsâ aleyhi'selâm'ın Allah ile konuşmasına ve Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in Allâh'ı görmesine şaşıyor musunuz? demiştir.²¹

Abdurrazzak'ın Ma'mer'den onun da Hasan-ı Basrî'den rivâyetine göre, Hasan-ı Basrî: "Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem Rabbini görmüştür." diye yemin edermiş.²²

Ma'mer b. Râşid, Aîşe radiyallahu anha ile İbn Abbas radiyallahu anh arasındaki ihtilaf zikredildiği zaman:

— Bizce Aîşe, İbn Abbâs'dan daha alim değildir, demiştir.²³

Ka'b radiyallahu anh de bu görüştedir.²⁴

Görülüyor ki Resûl-i Ekrem'in Mî'râc'da Allâh'ı görüp görmediği konusunda iki görüş ortaya çıkmış bulunmaktadır: Hz. Aîşe ve taraftarlarına göre Resûl-i Ekrem Allâh'ı görmemiş; İbn Abbas ve onun görüşünde olanlara göre ise Allâh'ı görmüştür.

tanın mümkün olmamasından, i-hatasız Allah'ı görmenin mümkün olmaması lâzım gelmez. "Allâh'ın vahyemesi olmadıkça hiçbir beşere söz söylemesi vaki olmamıştır." meâlindeki Âyet-i Kerîme'ye gelince; mutlaka Allah'ı görme anında söz söylemiş olmas lâzım gelmez. Söz söylemeksizin, O'nu görmek mümkündür." (Bu hususta bak; Şerhu'l-İmam en-Nevevî, c. 1, s. 249)

(16) Askalânî, Fethu'l-Bârî, Mısır 1948, c. 8, s. 493

(17) Sahih-i Müslim, c. 1, s. 161.

(18) Sahih-i Müslim, c. 1, s. 161; Sünen et-Tirmizî, c. 5, s. 396

(19) Fethu'l-Bârî, c. 8, s. 494

(20) Sünen et-Tirmizî, c. 5, s. 395

(21) Fethu'l-Bârî, c. 8, s. 493

(22) Umdetü'l-Karî, Mısır 1348, c. 19, s. 199

(23) Şerhu'l-İmam en-Nevevî, c. 1, s. 249

(24) Sünen et-Tirmizî, c. 5, s. 394

Yukardaki incelemeden de anlaşılacağı üzere bu hususta kesin bir şey yoktur. Sadece Mî'râc'dan söz eden âyetlerin bir kısmının Ashab tarafından değişik yorumlanması sonunda bu görüşler ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Esasen Hz. Aişe ile Obbas'ın kesin olarak ayrı görüşde oldukları da söylenemez. Hz. Aişe Resûl-i Ekrem'in yüce Mevlâ'yı uyanık halde gözleri ile görmediğini söylerken. İbn Abbas da onun kalbi ile Allâh'ı gördüğünü iddîa etmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Böylece her ikisinin görüşü telif edilmiş olur. Nitekim İkrime'nin İbn Abbas radiyallahu anh'den rivâyetine göre, İbn Abbas: **"Muhammed'in gözünün gördüğünü gönül yalanlamadı."** (en-Necm: 11) Âyet-i Kerîme'sinin tefsirinde: Onu kalbi ile gördü." demiştir.²⁵ Ata'nın da İbn Abbas (r.a.) dan aynı meâlde rivâyeti vardır.²⁶ Hatta İbn Abbas'ın: "Resulullah Rabbini gözü ile değil, kalbi ile görmüştür." dediği de rivâyet edilmiştir.²⁷ Resûl-i Ekrem'e:

— Rabbini gördün mü? diye sorulmuş, o:

— Rabbimi kalbimle gördüm, gözümle görmedim, buyurduğu²⁸ rivâyeti de bunu teyid etmektedir.

Ahmed İbn Hanbel de: "Resûl-i Ekrem Rabbini kalbi ile gördü." demiş; dünyada gözlerle görülebileceğini söylemekten çekinmiştir.²⁹

Bunun içindir ki Kurtubî bu mes'eledede durmuş bir şey söylemek istememiştir.³⁰ Saîd İbn Cübeyr'in de: "Resûl-i Ekrem Rabbini gördü de diyemem görmedide diyemem." dediği rivâyet edilmiştir.³¹

En doğrusunu Allah bilir.

(25) Sahih-i Müslim, c. 1, s. 158

(26) Umdetü'l-Kari, c. 19, s. 199

(27) Aynı eser aynı sayfa.

(28) Aliyyü'l-Kari, Şifa Şerhi, c. 1, s. 420

(29) Aynı eser, s. 422

(30) Umdetü'l-Kari, c. 19, s. 199

(31) Aliyyü'l-Kari, Şifa Şerhi, c. 1, s. 422

